

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 2 mars 1921 kl. 11 f. m.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 3 i anledning av väckta motioner i fråga om skrivelser till Kungl. Maj:t angående kooperativ jordbruksdrift.

Till andra kammarens fjärde tillfälliga utskott ha remitterats tvenne *Motionerna.* inom kammaren väckta motioner, som båda röra kooperativ jordbruksdrift, nämligen dels nr 241 av herr Sjölander med hemställan, "att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam utredning av möjligheten för kooperativt jordbruks bedrivande i vårt land och i vad mån staten ekonomiskt bör bidraga och även underlätta åtkomsten av jord till för jordbrukets bärkraft rimliga priser, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda", dels ock motion nr 251 av herr Vennerström med hemställan "att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning om lämpligaste sättet för staten att kraftigt stödja bedrivande av kooperativa jordbruk samt för riksdagen framlägga av utredningen föranledda förslag."

I fråga om motiveringarna för dessa yrkanden får utskottet hänvisa till motionerna.

Vid 1917 års riksdag väcktes inom andra kammaren av herr Lindhagen en motion, nr 259, vari hemställdes, "att riksdagen, till främjande av kooperativt jordbruk mellan jordbruksarbetare, ville: 1) anhålla, att Kungl. Maj:t måtte uppgöra en plan för uppmuntrande av sådant jordbruk samt för riksdagen framlägga densamma, i den mån riksdagens med-

Historik

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 13 saml. 4 avd. 2 häft. (Nr 3.)

verkan erfordras; 2) i avvaktan på förenämnda utredning bevilja ett anslag på femtiotusen kronor att på de villkor Kungl. Maj:t kan bestämma omedelbart utlämnas såsom lån för ändamålet med rätt för Kungl. Maj:t att disponera beloppet redan innevarande år.”

Till stöd för denna hemställan anförde motionären följande:

”Under nuvarande konjunkturer är det omöjligt för en jordbruksarbetare att skaffa sig ett eget småbruk, åtminstone då nya byggnader skola uppföras. Byggnadskostnaderna voro redan förut för stora, nu äro de omöjliga.

Den enda utvägen för många har då visat sig vara, att flera sammanstå sig för att arrendera ett stort jordbruk och driva det kooperativt. Tillfällen till sådana arrenden givas ganska rikligt, och intresse förefinnes därför bland jordbruksarbetare. Svårigheten ligger emellertid i att erhålla kredit för anskaffande av nödvändiga inventarier. Kooperativa förbundet beviljar ingen kredit för sådant ändamål. I bank kunna penningar icke heller fås, annat än emot fullt känd och vederhäftig borgen, vilken ej står jordbruksarbetaren till buds. De nya kreditanordningar för jordbruk, som nyligen skapats genom statens förmedling, hava icke förutsett ett sådant fall som det förevarande.

Det finnes då ingen annan utväg än att staten kompletterar sina omsorger om jordbrukskrediten även för detta fall. Det vore, såsom erkännes inom sakkunniga kretsar, jämväl av stort allmänt intresse, att ett dylikt experiment med kooperativt jordbruk fick äga rum. Jag känner till ett lag på omkring åtta driftiga jordbruksarbetare, som sträva allt vad de kunna för att förverkliga en sådan tanke. De hava sina planer färdiga, kalkylerna äro underställda sakkunniga och godkända, och de äro själva övertygade om, att företaget skall ekonomiskt gå bra. Det som felas dem är emellertid penningar.

Enligt min åskådning tillkommer det statsmakten att jämna vägarna för icke blott stora mäktigare grupper av medborgare utan även för fåtalen samt att tillhandahålla olika utvägar för det ifrågakvarande viktiga ändamålet.”

Motionen remitterades till jordbruksutskottet, som i anledning av densamma i sitt utlåtande nr 17 anförde följande:

”Såsom jämväl motionären antyder, finnes enligt gällande lagstiftning ej något hinder för ett flertal personer att gemensamt inköpa eller arrendera jordbruksfastighet. Den historiska utvecklingen, ävensom under tidernas lopp vunnen erfarenhet, giver emellertid näppeligen stöd för den

meningen, att den kooperativa formen för jordbrukets bedrivande är att anbefalla, utan torde fastmera hava ådagalagt, att den individuella brukningsformen är den lämpligaste för idkande av ett rationellt jordbruk. Något särskilt skäl att på kreditgivningens väg söka uppmuntra jordbruk av nu ifrågavarande slag synes därför icke föreligga, i anledning varav utskottet får hemställa, att förevarande motion ej må till någon riksdagens åtgärd föranleda."

Reservation avgavs av herr Hage, som yrkade bifall till motionen, samt av herr Nilsson i Tånga mot motiveringen.

I första kammaren bifölls utskottets hemställan utan votering, i andra kammaren med 119 röster mot 44.

Vid 1918 års riksdag väcktes i andra kammaren av herr Ericson i Funäsdalen m. fl. en motion, nr 297, om främjande av kooperativa jordbruk. Motionärerna åberopade, att "vid behandlingen av herr Lindhagens förut berörda motion voro meningarna hos de talare, som i andra kammaren deltog i diskussionen, icke mycket delade om själva saken, men ansågs det, att tillräcklig utredning icke fanns för att motionen skulle kunna bifallas." Med hänsyn härtill inskränkte de sig till att yrka, "att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning av möjligheten för kooperativa jordbruks bedrivande och lämpligaste sättet för staten att kraftigt stödja sådana jordbruk, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan ge anledning."

Denna motion remitterades till andra kammarens fjärde tillfälliga utskott, som i sitt utlåtande nr 3 hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda. I motiveringen av denna hemställan anfördes som huvudskäl, att utskottet ansåge det vara alldeles uppenbart, att en sådan utredning, som av motionärerna begärdes, måste komma att lämna ett negativt resultat.

På utskottets hemställan blev motionen av kammaren avslagen.

Vid 1920 års riksdag väcktes inom andra kammaren en motion, nr 264, av herr Vahlstedt med hemställan, "att riksdagen ville anhålla hos Kungl. Maj:t om utredning, om och på vad sätt statens övertagande för egen drift av större egendomar i mellersta och södra Sverige kan ske, samt framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kan föranleda."

I motiveringen för denna hemställan uttalade sig motionären för att jordbruket å ifrågavarande egendomar skulle bedrivas genom en kombina-

tion av statsdrift och Kooperation och framställde ett förslag för en dylik anordning.

Motionen hänvisades till andra kammarens fjärde tillfälliga utskott, som i sitt utlåtande nr 12 tillstyrkte motionärens yrkande, dock med vissa inskränkningar och med uteslutande av förslaget om Kooperation. Mot utskottets motivering reserverade sig herrar Karlsson i Stockholm m. fl., vilka i egen motivering upptogo motionärens tanke på en kombination av statsdrift och Kooperation.

Andra kammaren biföll med 66 röster mot 46 utskottets hemställan. I första kammarens avslogs motionen.

Utskottet.

Såsom framgår av professor Juhlin-Dannfelts referat i Lantbruksakademiens handlingar och tidskrift för år 1918, vilka herr Vennerström i sin motion anført, ha i Italien gjorda försök med kooperativt jordbruk utfallit på ett tillfredsställande sätt. Visserligen kan man invända, att organisationsformer på jordbrukets område, lämpliga för förhållandena i Italien, icke äro lämpliga för vårt land, samt att den stabilisering i organisationsformerna, som bör utgöra grundvalen för kooperativt jordbruk, ännu ej är till finnas bland vårt lands jordbruksarbetare. Utskottet vill ej heller underkänna sistnämnda synpunkt, tvärtom. Däremot kan utskottet ej dela den pessimistiska syn på frågan om bedrivandet av kooperativt eller samfällt jordbruk i vårt land, som framträder såväl i jordbruksutskottets utlåtande 1917 som i andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande 1918. Redan nu drives jordbruk på detta sätt i vårt land, nämligen å Nora gård på Svartsjölandet samt å Bergshamra kronogård i Solna socken av Stockholms län. Den förra, privat egendom, äges och brukas av 6 stycken jordbruksarbetare, den senare arrenderas och brukas av 4 stycken jordbruksarbetare. Helt säkert skulle flera jordbruk av detta slag redan nu ha funnits, om icke ekonomiska svårigheter lagt hinder i vägen. Inom lantarbetarnes leder har under de senaste åren tanken på dylik kollektiv eller kooperativ jordbruksdrift allt mer vunnit insteg. Vad som emellertid omöjliggjort förverkligandet av sådana tankar i nämnvärd utsträckning synes väsentligen ha varit svårigheten att anskaffa erforderligt kapital. För den enskilde jordbrukaren har staten sört genom egnahemslånefonden och jordbrukskassor. En Kooperation av jordbrukare är däremot fullständigt utestängd från dessa anstalter med den organisation dessa för närvarande äga. Att detta icke överensstämmer med rättvisa och billighet synes utskottet uppenbart. Man kan till jämförelse peka

på de förhållanden som i detta hänseende råda inom fiskeriyrket, där det enskilda och det samfällda företaget äro fullt jämnställda.

Utskottet vill för sin del tillstyrka en utredning av det slag, som föreslås av herr Vennerström, och synes det utskottet, att denna utredning i första hand bör inriktas på sådan ändring i bestämmelserna för erhållande av lån ur lånefond och jordbrukskassor, att såväl enskilt som samfällt jordbruk kan tillgodogöra sig de förmåner, som dessa fonder och kassor erbjuda. Skulle utredningen dessutom kunna anvisa lämpligt sätt för upplåtande av staten tillhörig jord för dylikt jordbruk, har utskottet intet att däremot erinra.

Vad herr Sjölanders yrkande vidkommer skiljer sig detta från herr Vennerströms huvdsakligen därigenom, att herr Sjölanders utredningskrav även omfattar *möjligheten* av kooperativt jordbruks bedrivande i vårt land. Någon visshet därom torde icke stå att erhålla, förrän resultaten av försök, liknande dem som nu pågå vid Nora gård och Bergshamra, kunna föreligga. En självklar förutsättning är emellertid, att kooperativa sammanslutningar icke sättas i ett ogynnsammare läge än enskilda i fråga om möjligheten att på rimliga villkor erhålla för driften nödigt kapital.

Med åberopande av det anförda får utskottet i anledning av dessa båda motioner hemställa,

att andra kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning om lämpligaste sättet för staten att stödja bedrivandet av kooperativa (kollektiva) jordbruk samt för riksdagen framlägga av utredningen föranledda förslag.

Stockholm den 1 mars 1921.

Å utskottets vägnar:

M. JENSEN.

Närvarande: herrar *Jensen*, *Stjernstedt*, *Larsson* i Kroken, *Bergström* i Bäckland, *Andersson* i Höör, *Månsson* i Backa, *Ward*, *Alexandersson*, *Pettersson* i Köping och *Clemedtson*.

Reservation

av herrar *Stjernstedt*, *Larsson* i Kroken, *Bergström* i Bäckland, *Måns-
sön* i Backa och *Clemedtson*, vilka anförde:

De föreliggande motionerna åsyfta utredning *dels* om möjligheten för kooperativt jordbruks bedrivande och *dels* i vad mån staten ekonomiskt bör bidra och även underlätta åtkomsten av jord.

Ehuru vi ha annan uppfattning än motionärerna, skulle vi kunnat vara med om att tillmötesgå deras önskningsar, men då vi ej kunna se någon möjlighet för ifrågavarande produktionsform att lyckas i vårt land, vilja vi ej vara med om att kostnader och arbete på en sådan utredning skola nedläggas, i synnerhet som utredningsväsendet, enligt vårt förmenande, numera tagit allt för stor omfattning. Vi ha oss ej heller bekant, om i något fall i vårt land kooperativt jordbruk med fördel bedrivits, och för vår del tro vi, att det för den duglige och arbetsamme jordbruksarbetaren är långt mera tilltalande, om han kan bliva ägare till ett, om än litet, eget jordbruk, ett eget hem. Vårt lands natur, de många små oregelbundna ägofigurerna, lämpa sig härför i hög grad, och vi ha ännu många outnyttjade områden, där småbruk har sina givna företräden framför storbruk.

Vi anse alltså, att de utredningar, som påyrkas, icke äro förtjänta att beaktas.